

Research Article

Sociological Analysis and Investigation of the Gender Dominant Stereotypes on Women's Sports

Samaneh Nazari¹ , Rahim Ramezaninejad*² , HamidReza Goharrostami³ ,
Mohammad Mahdi Rahmati⁴

1. Ph.D. Student in Sport Management, Department of Sport Management, Faculty of Sports Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.
2. Professor of Sports Management, Department of Sport Management, Faculty of Sports Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.
3. Associate professor of Sport Management, Department of Sport Management, Faculty of Sports Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.
4. Associate Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran.

Received: 10/03/2023, Accepted: 16/08/2023, Online Published: 16/08/2023

* Corresponding Author: Rahim Ramezaninejad, E-mail: rramzani@guilan.ac.ir

How to Cite: Nazari, S., Ramezaninejad, S., Goharrostami, H. R., Rahmati, M. M. (2025). Sociological Analysis and Investigation of the Gender Dominant Stereotypes on Women's Sports. *Research on Educational Sport*, 13(38), 91-112. In Persian. Doi: 10.22089/res.2025.17170.2545

Extended Abstract

Background and Purpose

Gender and gender stereotypes in sports constitute a significant and unique area of sociological inquiry. Gender stereotypes comprise widely held socio-cultural beliefs attributing specific traits and capabilities to men and women. Despite notable progress in women's participation in sports, the domain remains predominantly perceived as male. Sports are intimately linked with cultural constructs of masculinity and femininity, with societal pressures regarding gender stereotypes more intensely affecting women than men. This study aims to conduct a sociological analysis of gender stereotypes in women's sports to uncover their mechanisms and contribute to narrowing the gender gap in this field.

Methods

This qualitative study applied thematic analysis to systematically examine prevailing gender stereotypes in women's sports. Employing purposeful theoretical sampling, the research selected sources providing rich, relevant data addressing the research question. A comprehensive literature search using keywords such as gender stereotypes, sports, women's sports, gender norms, and stereotypical thinking gathered 150 validated studies from reputable databases including Google

Scholar, Sage, ScienceDirect, ISI Web of Science, Scopus, Scimago, and ISC. Data were analyzed following theme network and comparative thematic formats. Textual content was refined by identifying semantically related phrases, sentences, and references, which were then coded. Coding continued until theoretical saturation was achieved. The resulting thematic network delineated gender stereotypes influencing women's sports. Validity was ensured via expert review and feedback on the analytical results.

Results

Thematic analysis revealed four organizing themes: gender identity stereotypes, body identity stereotypes, sports identity stereotypes, and media representation of gender stereotypes, all united under the overarching semantic theme of gender-dominant stereotypes impacting women's sports.

The gender identity stereotypes theme centered on "ideal femininity" and "elusive masculinity." "Ideal femininity" encompassed maintaining feminine attractiveness, slenderness, adherence to traditional norms, and seeking approval rooted in feminine characteristics. "Elusive masculinity" involved avoidance of masculinization, fear of muscularity, stigma related to crossing femininity boundaries, and stereotype threat.

Body identity stereotypes comprised "muscle phobia" and "female body norms." "Muscle phobia" highlighted the preference for elegance, resistance to muscular development, and alignment with conventional beauty standards. "Female body norms" reflected the idealization of balanced and delicate female athlete physiques and gendered perceptions of bodily form.

Sports identity stereotypes included "sports participation stereotypes," "sports-specific stereotypes," and "functional gender stereotypes." "Sports participation stereotypes" involved beliefs limiting women's suitability for sports and stereotypes across different disciplines. "Sports-specific stereotypes" discouraged women's involvement in high-impact or competitive sports while endorsing activities like gymnastics. "Functional gender stereotypes" perpetuated notions of women's physical weakness, undermined female athletic performance, and trivialized their achievements.

Media representation of gender stereotypes emphasized the overshadowing of sports performance by femininity and sexualization, gender discrimination, patriarchal dominance in media portrayals, and negative biases toward female athletes.

Conclusion

Women's bodies are socially constructed objects subject to gendered stereotypes mandating a carefully maintained feminine identity. Female athletes confront persistent anxieties about muscularity and pressures to conform to slender, balanced body ideals. Society often fails to adequately support women's sports participation, categorizing female athletes as inherently weak and occasionally restricting access to certain sports. Media representations prioritize sexuality over athletic skill, reinforcing gender biases. Achieving gender equity in sports requires dismantling these pervasive stereotypes and implementing structured empowerment initiatives within national development agendas.

Keywords: Stereotype, Women's Sports, Gender Norms, Gender Equality

Article Message

Despite advancements in women's sports, persistent gender stereotypes and discriminatory narratives hinder achievement and equality. Nonetheless, the gradual erosion of these stereotypes alongside outstanding female athletic accomplishments indicates the potential for sports to challenge traditional

gender norms. Research of this nature can inform societal attitudes and positively influence sports policies to support women's full participation and success.

Ethical Considerations

All ethical guidelines pertinent to this study were strictly observed.

Authors' Contributions

All authors contributed equally to this research.

Conflict of Interest

The authors declare no conflicts of interest related to this study.

Acknowledgments

We express gratitude to all individuals who contributed support throughout this research.

تحلیل و واکاوی جامعه‌شناختی کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان

سمانه نظری^۱ ID، رحیم رضانی‌نژاد*^۲ ID، حمیدرضا گوهررستمی^۳ ID، محمد مهدی رحمتی^۴ ID

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
۲. استاد مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
۳. دانشیار مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
۴. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴، تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۵/۲۵

*نویسنده مسئول: رحیم رضانی‌نژاد، E-mail: rramzani@guilan.ac.ir

How to Cite: Nazari, S., Ramezaninejad, S., Goharrostami, H. R., Rahmati, M. M. (2025). Sociological Analysis and Investigation of the Gender Dominant Stereotypes on Women's Sports. Research on Educational Sport, 13(38), 91-112. In Persian. Doi: 10.22089/res.2023.14457.2358

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل جامعه‌شناختی کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان بود. پژوهش از نوع تحقیق کیفی بود که با استفاده از روش تحلیل تماتیک (تحلیل مضمون) انجام شد؛ بر این اساس، ۱۵۰ پژوهش معتبر از مجموعه اسناد و پژوهش‌های علمی از پایگاه‌های پراستاد معتبر علمی با محوریت کلیشه‌های جنسیتی در ورزش، به صورت نمونه‌گیری هدفمند و براساس اشتراک مفهومی تحلیل و کدگذاری شد. از هشت مضمون پایه (اصلی)، چهار مضمون سازمان‌دهنده و درنهایت تم فراگیر استخراج شد که شبکه مضامین مرتبط با کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان را ترسیم و تحلیل کرد. روش اعتبارسنجی پژوهش نیز براساس ارائه و بازخورد نتایج پژوهش به صاحب‌نظران برای تأیید نهایی آن اعمال شد. براساس تحلیل مضمون داده‌های پژوهش، چهار مضمون سازمان‌دهنده شامل کلیشه‌های هویت جنسیتی، کلیشه‌های هویت بدنی، کلیشه‌های هویت ورزشی و بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی در ورزش زنان، شناسایی شدند که توانستند مضمون مرکزی کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان را آشکار کنند. به طور کلی، کلیشه‌های جنسیتی سطح وسیعی از ورزش زنان را از ظاهر ورزشکار تا هویت جنسیتی آن‌ها، عملکرد ورزشی زنان و نوع بازنمایی آن‌ها را در برمی‌گیرند؛ از این رو زنان ورزشکار و بسیاری از عاملان بانفوذ در ورزش می‌توانند کلیشه‌های جنسیتی را که مانند دیوار محکمی در مقابل پیشرفت زنان ورزشکار قرار دارد، از میان بردارند.

واژگان کلیدی: کلیشه، ورزش زنان، هنجارهای جنسیتی، برابری جنسیتی.

مقدمه

یکی از موضوعات مهم و بی‌نظیر در ورزش، مشارکت گسترده زنان است؛ از این رو بحث جنسیت^۱ نه فقط در ساختار و نهاد ورزش اهمیت پیدا کرده، بلکه موضوعی جامعه‌شناختی و جداناپذیر از فعالیت‌ها و رویدادهای ورزشی نیز شده است. این پیوند و وابستگی بسیار پررنگ، موجب شکل‌گیری مفاهیم جدیدی در مطالعات ورزش زنان با رویکرد جامعه‌شناختی شده است که یکی از این مفاهیم، کلیشه‌های جنسیتی^۲ در ورزش است (کارکامو^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، ۱۹۷؛ بوئیشه^۴ و همکاران، ۲۰۱۴، ۲۶۴). به عقیده کاستلز^۵ (۱۹۹۹)، کلیشه‌های جنسیتی، مجموعه‌ای از باورهای فرهنگی-اجتماعی مشترک هستند که قابلیت‌ها و ویژگی‌های خاصی را به افراد یعنی زن و مرد نسبت می‌دهند که در جامعه به وسیله مناسبات اجتماعی تولید و توزیع شده‌اند و تقریباً این ویژگی‌های در تمامی جوامع وجود دارند (یوسفوند و همکاران، ۲۰۲۰، ۳). در واقع، کلیشه‌ها بر ساخت‌های اجتماعی^۶ هستند و از طریق گفتمان‌های رایج^۷ موجود در جامعه ساخته می‌شوند که این گفتمان‌ها همه ساخت‌های اجتماعی هستند. گفتمان‌های حاکم اجتماعی ممکن است در حال تغییر باشند و از گفتمان‌ها و کلیشه‌های سابق فاصله بگیرند. نظریه پردازان ساخت اجتماعی^۸ از این دیدگاه‌ها با اصطلاح «چتر^۹» یاد می‌کنند؛ یعنی مانند چتری هستند که نشان می‌دهند باورها، اعمال و بدن افراد توسط جامعه شکل گرفته، محدود شده و حتی خلق شده است (اسپایس^{۱۰}، ۲۰۱۶، ۵۰).

نکته اساسی درباره کلیشه‌های جنسیتی، تعریف و تمایز بین مفاهیم «جنس^{۱۱}» و «جنسیت^{۱۲}» است. جنس یعنی زن یا مرد بودن یک فرد که با توجه به عوامل بیولوژیک مانند اندام‌های جنسی، هورمون‌ها و کروموزوم‌ها تعیین می‌شود (کارکامو، ۲۰۲۱، ۱۹۹). از طرف دیگر، جنسیت با توجه به جنسیت جسمانی^{۱۳} (جنس زن یا مرد بودن) افراد برای آنان تجویز و تعیین می‌شود. در واقع، جنسیت به رفتارها، فعالیت‌ها، نقش‌ها و ویژگی‌هایی گفته می‌شود که از نظر اجتماعی برای برچسب زدن به فرد به عنوان مرد یا زن ساخته شده‌اند (مک‌گانون^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۹، ۱۷۰؛ اورباخ^{۱۵}، ۲۰۱۹، ۲۵؛ المرز^{۱۶}، ۲۰۱۸، ۲۸۰). مطالعات نشان می‌دهند، جنس مشخصه‌ای زیستی و گریزناپذیر است که از بدو تولد بر بدن تحمیل می‌شود، اما جنسیت مشخصه‌ای اجتماعی و فرهنگی است که جامعه آن را در روند تربیت، تعریف و القا می‌کند؛ بر این اساس، نقش جنسیتی^{۱۶}

1. Gender
2. Gender stereotype
3. Cárcamo
4. Boiché
5. Castells
6. Social construction
7. Popular discourses
8. Social construction theorists
9. Umbrella
10. Spice
11. Sex
12. Physical sex
13. McGannon
14. Orbach
15. Ellemers
16. Gender role

برساختی است که مختصات زنانگی^۱ و مردانگی^۲، رفتارها، ملاکها و هنجارهای متناسب با آن را در جامعه تعریف می‌کند (توسلی، ۲۰۰۹، ۱۲۵). در واقع، جنسیت به ویژگی‌ها، رفتارها و نقش‌های اجتماعی مربوط می‌شود که به یک جنس نسبت داده می‌شود. جنسیت نه پدیده‌ای ذاتی، بلکه یک برساخته اجتماعی است. جنسیت نمی‌تواند براساس وحدت ذاتی باشد؛ چون هیچ چیز مشترک قطعی بین همه زنان وجود ندارد که تمام زنان را باهم گره بزند (سیزما^۳ و همکاران، ۱۹۸۸، ۶۵)؛ بر همین اساس، نظریه جودیت باتلر^۴ (۲۰۱۸) مبنی بر برساخته بودن اجتماعی مفاهیم «مردانه»^۵ و «زنانه»^۶ تأیید می‌شود (باتلر و دیپ^۷، ۲۰۱۸، ۱۲۹).

در حقیقت، علاوه بر دوگانه‌های زن و مرد و همچنین زنانگی و مردانگی، دوگانه دیگری که بر ورزش تأثیر می‌گذارد، دوگانه زنانه و مردانه است. این دوگانه از بدو تولد، دختر یا پسر را در دو دسته مجزا قرار داده است و از رنگ لباس و نوع اسباب‌بازی گرفته تا ویژگی‌های شخصی و رفتاری و جسمانی منتسب به هر دسته را به اعضای آن دسته تحمیل می‌کند. ورزش هم تحت تأثیر چنین معیارهایی قرار گرفته است؛ بنابراین ورزش‌هایی زنانه و ورزش‌هایی مردانه محسوب می‌شوند؛ اما ورزش فقط از نگرش جنسیت‌زده اجتماع تأثیر نمی‌پذیرد، بلکه خود نیز به‌عنوان گفتمانی قوی نقش عادی‌سازی و بازتولید^۸ نگرش‌های سنتی مسلط در جامعه را دارد (کاپولینو^۹، ۲۰۲۱، ۵؛ کوکلی^{۱۰}، ۲۰۱۷). لیندزی مین^{۱۱} (۲۰۱۰) گفتمان ورزش را از نوع گفتمان «بنیادین» یا «خودسازنده»^{۱۲} می‌داند. او توضیح می‌دهد که مقاومت در مقابل گفتمان‌های بنیادین و نقد آن‌ها بسیار دشوار است؛ زیرا گفتمان‌های بنیادین در مقیاسی وسیع‌تر عادات فرهنگی و اجتماعی را تبیین و عادی می‌کنند (مین، ۲۰۰۹، ۷۰). براساس این کلیشه‌ها، مجموعه‌ای از قواعد و هنجارهای جنسیتی در فرهنگ هر جامعه وجود دارد. «هنجارها پدیده‌های فرهنگی هستند که رفتار را در شرایط خاص، تجویز و ممنوع می‌کنند»؛ یعنی هنجارهای اجتماعی و در نتیجه کلیشه‌ها ممکن است حداقل تاحدی مسئول شکل دادن به رفتار فرد در دنیای اجتماعی باشند (المرز، ۲۰۱۸، ۲۸۰؛ اورباخ، ۲۰۱۹، ۵۰). اینکه چگونه این هنجارهای اجتماعی و کلیشه‌های جنسیتی بر شکل‌دهی و پرورش مفاهیم مردانگی و زنانگی تأثیرگذارند، بسیار مهم و قابل بررسی است (اسپایس، ۲۰۱۶، ۸).

مطالعات بسیاری از وجود چنین فرضیه‌ای پشتیبانی می‌کنند که ورزش هنوز به‌عنوان یک حوزه مردانه تصور می‌شود (کاپولینو، ۲۰۲۱، ۵؛ کوکلی، ۲۰۱۷؛ بوئیشه و همکاران، ۲۰۱۴، ۲۶۴). این موضوع بدان معناست که مشارکت در ورزش، عموماً فعالیت مردانه در نظر گرفته می‌شود و ظاهراً فضای بیشتری را برای مردان فراهم می‌کند؛ به‌ویژه در ورزش‌هایی که از نظر اجتماعی ورزش‌های مردانه در نظر گرفته شده‌اند؛ تا جایی که در گذشته، ورزش صرفاً فعالیت خاصی برای مردان در نظر گرفته

-
1. Masculinity
  2. Femininity
  3. Csizma
  4. Judith Butler
  5. Masculine
  6. Feminine
  7. Deep
  8. Reproduction
  9. Capolino
  10. Coakly
  11. Lindsey Meân
  12. Self-constituting discourses

می‌شد (جنتایل^۱ و همکاران، ۲۰۱۸، ۹۸؛ سیزما و همکاران، ۱۹۸۸، ۶۵). ورزش دارای ماهیت جنسیتی است و رابطه زیادی با مفاهیم و ساختارهای مردانگی را نشان می‌دهد (پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷، ۸۰). ورزش یکی از مردمحورترین نهادهای اجتماعی است که توسط مردان و برای مردان ساخته شده است. درحقیقت، ورزش گفتمانی جنسیت‌زده است (حسینی، ۲۰۱۹، ۲۳۰)؛ از این رو رشته‌های ورزشی به صورت مردانه و زنانه طبقه‌بندی می‌شوند و محققان بسیاری براساس طبقه‌بندی متنی^۲ (۱۹۶۵)، ورزش‌ها را زنانه، مردانه و خنثی دسته‌بندی و شناسایی کرده‌اند که به ترتیب ورزش‌هایی هستند که از نظر اجتماعی برای زنان، مردان و درنهایت، برای هر دو جنس مناسب‌اند (پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷، ۷۹). این موضوع نشان می‌دهد، با وجود تغییرات در مشارکت ورزشی زنان، ورزش ارتباط زیادی با عناصر و ویژگی‌های به اصطلاح «مردانه» فرهنگ ما دارد و ورزش نیز مردانه و زنانه شده است. پژوهش‌ها نشان دادند، از نظر بسیاری از افراد، فعالیت‌های رزمی مثلاً بوکس و ورزش‌های تیمی (مانند راگبی) مردانه تلقی می‌شوند؛ در حالی که فعالیت‌های نمایشی (مانند باله) و ورزش‌ها نیاز به انعطاف‌پذیری (مانند ژیمناستیک) به عنوان زنانه و ورزش‌های انفرادی و غیرتماسی (مانند تنیس، شنا) به عنوان خنثی طبقه‌بندی شدند (چالابایف و همکاران، ۲۰۱۴، ۱۴۰؛ کارکامو و همکاران، ۲۰۲۱، ۲۰۰؛ پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷، ۷۹). درواقع، پلازا^۳ و همکاران (۲۰۱۷) مطالعات گذشته را تأیید و بیان کردند که بیشتر ورزش‌ها به صورت مردانه یا خنثی طبقه‌بندی می‌شوند؛ در حالی که فقط تعداد کمی از ورزش‌ها به عنوان زنانه دیده می‌شوند.

درمجموع، نتایج مطالعات مرتبط با کلیشه‌های جنسیتی در ورزش، بر ماهیت جنسیتی ورزش تأکید می‌کند و محققان اذعان می‌کنند، بسیاری از تفاوت‌های جنسی مشاهده‌شده مفهومی ثابت نیستند؛ بلکه بیشتر تحت‌تأثیر ویژگی‌های آن فعالیت (مثلاً خشن یا ملایم بودن) هستند که این ویژگی‌ها سبب به نظر رسیدن پیوند جنسی و جنسیتی بودن فعالیت‌های ورزشی می‌شوند (کاپولینو، ۲۰۲۱، ۳۵؛ سیزما و همکاران، ۱۹۸۸، ۶۵)؛ بر این اساس، ویژگی‌هایی مانند قدرت، پرخاشگری و عضلانی بودن^۴، ویژگی‌های مردانه^۵ در نظر گرفته می‌شوند؛ در حالی که شکنندگی، حساسیت و معصومیت^۶، زنانه^۷ تلقی می‌شوند (بورودو، ۲۰۲۰، ۲۱۰؛ بونسل^۸، ۲۰۱۳؛ المرز، ۲۰۱۸، ۲۸۱؛ شیلینگ، ۲۰۱۲، ۶)؛ از این رو، مفاهیم «زنانگی» و «مردانگی» شکل گرفته و افراد در دسته‌بندی خاصی قرار می‌گیرند؛ بنابراین طبقه‌بندی ورزش‌ها، ملاک زنانگی و مردانه شدن ورزش‌ها هستند. به طور کلی، طبقه‌بندی‌های این ورزش‌های خاص نشان می‌دهد که درک از مردانگی و زنانگی ورزش‌ها تحت‌تأثیر نوع جنسیتی افراد مشارکت‌کننده و همچنین نوع ورزش و فعالیت‌های بدنی افراد قرار گرفته است (چالابایف و همکاران، ۲۰۱۴، ۱۴۰؛ کارکامو و همکاران، ۲۰۲۱، ۱۹۹). درواقع، کارهایی که به عنوان زنانه تعریف می‌شوند، ناگزیر ساده‌تر از وظایفی هستند که به عنوان مردانه تعریف شده‌اند؛ بدین ترتیب کلیشه‌ها شکل می‌گیرند و توسعه می‌یابند. ادامه روند کلیشه‌سازی سبب شده است که درک زنان از دشواری برخی از ورزش‌ها و انتظارات موفقیت در آن رشته‌ها متفاوت باشد؛ مثلاً انتظار زنان برای

-
1. Gentile
  2. Metheny
  3. Plaza
  4. Strength, aggression and muscularity
  5. Masculine
  6. Fragility, sensitivity and innocence
  7. Feminine
  8. Bunsell

موفقیت در باله بسیار بیشتر است؛ در حالی که انتظار مردان برای موفقیت و پیشرفت در ورزش فوتبال در بیشترین میزان خود قرار دارد (سانگوینتی، لی و نلسون^۱، ۱۹۸۵، ۳۸۱؛ کارکامو، ۲۰۲۱، ۸).

کلیشه‌های جنسیتی یا تفکرات قالبی یعنی وجود باورهای قالبی جنسیتی محدودکننده در جامعه؛ نظیر تأکید بیش از اندازه بر تمایزات جسمانی زن و مرد، باور به بالا بودن سطح توانایی جسمانی مردان و اختصاص ویژگی مراقبت و زنانگی و به طور خاص مادرانگی به زنان. براساس این کلیشه‌های جنسیتی، مردان ارزش و شایستگی بیشتری برای انجام فعالیت‌های ورزشی نسبت به زنان دارند. درواقع، تعاریف زنانگی و مردانگی براساس باورهای یک جامعه شکل می‌گیرد و این دسته‌بندی‌های زنانه و مردانه توسط اجتماع ساخته شده‌اند و اساس و پایه طبیعی و ذاتی ندارند. افراد جامعه با پذیرش این امور به‌عنوان امور ذاتی، این هژمونی‌ها را به طور ناخودآگاه بازتولید می‌کنند. این تصورات و باورهای کلیشه‌ای برای مردان نسبت به زنان کمتر محدودکننده‌اند و فشار کلیشه‌های جنسیتی در ورزش روی زنان بسیار قوی‌تر از مردان است (کاپولینو، ۲۰۲۱، ۱۴؛ اسپایس، ۲۰۱۶، ۳۲)؛ حتی نوع نگرش به ورزش زنان نیز دستخوش باورهای ضعیف و سطح پایین کلیشه‌ای است؛ مثلاً بسیاری از طرفداران ورزش استدلال می‌کنند که ورزش زنان در مقایسه با ورزش مردان خسته‌کننده است. تأیید این کلیشه‌ها سبب حس شایستگی کمتر زنان به خود و در نتیجه تداوم نداشتن رفتارهای ورزشی آنان خواهد شد. براساس مدل ارزش-انتظار اکلس^۲، کلیشه‌های جنسیتی موجود در محیط اجتماعی به‌ویژه محیط خانوادگی افراد جوان، به‌شدت بر مشارکت ورزشی آنان و تداوم آن تأثیر می‌گذارد؛ زیرا این موضوع در ایجاد ارزش ذهنی و اهمیتی که آن‌ها برای فعالیت‌های خاص قائل‌اند و همچنین انتظارات آن‌ها از موفقیت در آن فعالیت تأثیرگذار است (پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷، ۷۷؛ بوئیشه و همکاران، ۲۰۱۴، ۲۶۷).

کلیشه‌های جنسیتی بر پایه تفاوت‌های جنسیتی از دوران کودکی قرار دارد و جامعه‌پذیری جنسیتی دوباره این کلیشه‌های جنسیتی را بازتولید می‌کند؛ یعنی زنان در نقش‌های سنتی با یک‌سری ویژگی‌های خاص روانی و رفتاری قرار می‌گیرند که به آن زنانگی سنتی می‌گویند و هویت جنسیتی آنان را در جامعه شکل می‌دهد (جنتایل و همکاران، ۲۰۱۸، ۱۰۰)؛ زیرا عضلانی بودن در طول تاریخ در کنار مفاهیم قدرت و کنترل قرار گرفته و هر سه مفهوم به مردانگی نسبت داده شده است (ویتون^۳ و همکاران، ۱۹۹۸) و عضلانی شدن زن ورزشکار مفهوم قدرت و کنترل را از انحصار مردانگی درمی‌آورد؛ به عبارت دیگر، با عضلانی شدن زن، زنانگی دیگر ذاتاً و الزاماً به ظرافت پیوند نمی‌خورد. از طرف دیگر، با بازتعریف این مفاهیم و بازچینی این پیوندها، نسبت زنانگی و مردانگی با مفاهیم قدرت، کنترل، ظرافت و محافظت تغییر می‌کند و چالش‌های جدیدی برای ساختار مردسالارانه می‌آفریند (حسینی، ۲۰۱۹، ۲۳۰)؛ بنابراین تخطی از این زنانگی ایده‌آل، شکستن محدوده کلیشه‌های جنسیتی محسوب می‌شود؛ زیرا براساس معیارهای جنسیتی و زنانگی ایده‌آل، مرزگذاری بین زنان و مردان در جامعه شکل گرفته است (اسپایس، ۲۰۱۶، ۲۰؛ بونسل، ۲۰۱۳، ۶). تقسیم ورزش به مردانه و زنانه نیز در این نوع گفتمان شکل گرفته است؛ اما به عقیده بسیاری از جامعه‌شناسان، کلیشه‌ها نباید عادی به نظر برسند و دلیل عادی به نظر رسیدن آن‌ها، تکرار مداوم آن‌ها است؛ بنابراین با افزایش حضور زنان در ورزش‌های به‌طور سنتی مردانه، این کلیشه‌ها در حال رنگ باختن هستند. ایدئولوژی جنسیتی مجموعه باورها و عقاید ما را درباره جنسیت نشان می‌دهد و از آنجاکه ورزش یک فعالیت بدنی و شامل نمایش فیزیکی و نمایش و بروز بدن است، به نظر می‌رسد شواهد قانع‌کننده‌ای از دوگانگی جنسیتی و تأکید بر سلسله‌مراتب

1. Sanguinetti
2. Eccles' expectation-value model
3. Wheaton

طبیعی جنس‌ها در آن به‌وفور ارائه می‌شود. چون جامعه با تقسیم فعالیت‌های ورزشی به ورزش‌های زنانه یا مردانه بخشی از افراد را از انجام بسیاری از ورزش‌ها به بهانه زنانه یا مردانه بودن این فعالیت‌ها منع می‌کند. این تقسیم مبتنی بر جنسیت تنها در ورزش اتفاق نمی‌افتد، بلکه در همه عرصه‌های زندگی نیز وجود دارد و مرزهای گاهی عبورنکردنی را در میان انسان‌ها، فعالیت‌ها و ارتباطات میان افراد ایجاد کرده است (کاپولینو، ۲۰۲۱، ۶). همچنین زنان ورزشکار ایرانی با کلیشه‌ها و هنجارهای جنسیتی زیادی مانند محدودیت مشارکت و حضور در برخی از رشته‌های ورزشی، فضای نابرابر جنسیتی حاکم بر ورزش، ممنوعیت برای حضور و تماشای مسابقات در ورزشگاه، ممنوعیت خروج از کشور بدون اجازه همسر و بسیاری از چالش‌های دیگر روبه‌رو هستند که همگی حاکی از قوانین و فضای جنسیت‌زده مسلط بر ورزش زنان در کشور است. محدودیت‌های زنان برای حضور در ورزش‌هایی نظیر بوکس، کشتی و بدن‌سازی نمونه‌ای از این چالش‌ها است. حتی با وجود موفقیت زنان در فوتبال، همچنان فوتبال در ایران، ورزشی مردانه تلقی می‌شود. زنان ورزشکار زیادی تحت فشار همسر و خانواده از فعالیت ورزشی خود می‌کاهند و با دنیای ورزش خداحافظی می‌کنند، ولی اکثر این زنان ورزشکار از فشارهایی که خانواده بر آن‌ها می‌آورد، سخن نمی‌گویند (حسینی، ۲۰۱۹). در واقع، فضای گفتمانی حاکم بر جامعه به‌جای تأکید بر نقش‌های ورزشی این زنان، غالباً تحت تسلط گفتمان «اهمیت نقش مراقبتی زنانه و نقش مادری» است. با وجود همه این محدودیت‌ها، زنان ورزشکار ایرانی با کسب مستمر دستاوردهای ورزشی به‌سختی در تلاش‌اند که دامنه‌ای وسیع‌تری از مفاهیم کلیشه‌ای زنانگی را تجربه کرده و در جامعه بازتعریف کنند؛ بنابراین همه این موارد لزوم توجه و پیگیری برای تدابیر لازم برای رفع این موانع فرهنگی-اجتماعی را هویدا می‌کند. با توجه به مطالب ذکرشده و مرور دیدگاه‌ها، این سؤال مطرح است که کلیشه‌های جنسیتی در ورزش دارای چه ابعاد و مؤلفه‌هایی هستند و چگونه هویت زنان ورزشکار ایرانی را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند؟ همچنین با توجه به نقش بسیار مهم مقوله‌های فرهنگی-اجتماعی مانند هنجارها و کلیشه‌های جنسیتی در ورزش، لزوم انجام پژوهش‌های جامع با رویکردهای کیفی و تحلیلی بیش‌ازپیش احساس می‌شود؛ از این‌رو بررسی عمیق کلیشه‌های جنسیتی برای افشای آن‌ها و متعاقباً برای کاهش شکاف جنسیتی در زمینه ورزش ضروری به نظر می‌رسد؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، واکاوی و تحلیل جامعه‌شناختی کلیشه‌های جنسیتی در ورزش زنان بود. نکته درخور توجه این است که این کلیشه‌ها می‌توانند مانند مانع و سد، عمل کنند و بازدارنده باشند و پیامدهای منفی بر ورزش به‌ویژه ورزش زنان از خود بر جای بگذارند؛ بنابراین با نگاه موشکافانه و دقیق به شناسایی مؤلفه‌های اساسی آن‌ها می‌توان گام‌های مؤثری در جهت رفع این کلیشه‌های جنسیتی به‌ویژه در ورزش زنان کشور برداشت.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی بود و با استفاده از روش تحلیل تماتیک^۱ (تحلیل مضمون) انجام گرفت که بر مبنای رویکرد تحلیل استقرایی استوار است. رویکرد تحلیل محتوای کیفی انواع مختلف دارد، ولی زمانی که پژوهشگر سعی دارد در حوزه‌ای جدید به فهمی تازه دست یابد و مدل یا نظریه‌ای در آن زمینه تدوین کند، از تحلیل استقرایی بهره می‌گیرد (دلور، ۲۰۰۹). تحلیل تماتیک اصولاً راهبردی توصیفی است که کشف مفاهیم مهم از درون مجموعه‌ای از داده‌های کیفی را تسهیل می‌کند. روش تحلیل مضمون یا تحلیل تماتیک از طریق کدگذاری داده‌ها و تحلیل آن‌ها مشخص کند که داده‌ها به ما چه می‌گویند. این

1. Thematic analysis

تحلیل در پی الگویابی در داده‌ها است. درنهایت، زمانی که الگویی از داده‌ها به دست آمد، تم یا مضمون مدنظر شکل می‌گیرد. تحلیل مضمون روش‌های بسیاری را در برمی‌گیرد. با توجه به اهداف پژوهش حاضر، تحلیل مضمون حاضر مبتنی بر روش تحلیل مضمون در شبکه مضامین و تحلیل قالب مضامین و مقایسه‌ای است. براساس این روش، ابتدا داده‌های متنی پالایش شدند؛ یعنی برای طبقه‌بندی داده‌ها، ابتدا از عبارات، توضیحات، جملات و اشاراتی که به‌نوعی حکایت از ارتباط با موضوع پژوهش شده به لحاظ معنایی داشت، استخراج و سپس کدگذاری اولیه شدند. پس از آن، کدهای اولیه به مقوله‌های معنایی مشترک گروه‌بندی شده و درنهایت، براساس وجوه مشترک معنایی عبارات گروه‌بندی شده در هر مقوله و طی فرایندی سلسله‌مراتبی، تم‌های اصل و در مرحله نهایی، تم مرکزی (تم نهایی) شناسایی شد.

روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند یعنی نظری و یا تئوریک است؛ بر این اساس، منابعی انتخاب شدند که بیشترین اطلاعات و داده برای پاسخ به سؤال تحقیق فراهم می‌کردند. داده‌های متنی با این نمونه‌ها تا آنجا ادامه یافت که محقق به مرحله اشباع نظری رسید. اشباع نظری معیاری برای تعیین تعداد نمونه‌ها است که براساس آن محقق تا جایی که بررسی داده‌های متنی ادامه می‌دهد که پاسخ به سؤال‌های عمده تحقیق اشباع‌شده با داده‌های جدیدی در فرایند گردآوری داده‌ها تولید نشود. این فرایند را نمونه‌گیری نظری می‌خوانند که به دنبال نمونه‌گیری هدفمند می‌آید (محمدپور، ۲۰۰۹؛ عابدی جعفری و همکاران، ۲۰۱۱). درنهایت، داده‌های پژوهش حاضر با جستجوی مجموعه واژه‌های کلیشه‌های جنسیتی، ورزش، ورزش زنان، جنسیت، تفکرات قالبی، هنجارهای جنسیتی در همه پژوهش‌های معتبر با محوریت کلیشه‌های جنسیتی در ورزش جمع‌آوری شد؛ بر این اساس، با استفاده از اسناد و پژوهش‌های معتبر از منابع و پایگاه‌های موثق علمی، ۱۵۰ مقاله علمی پژوهشی معتبر از پایگاه‌های معتبر و پراستناد به‌ویژه پایگاه اطلاعاتی گوگل اسکالر^۱ و سیج^۲، همچنین پایگاه‌های ساینس‌دایرکت^۳، آی‌اس‌آی^۴، اسکوپوس^۵ (به‌ویژه سایمگو^۶) و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام^۷ بررسی و تحلیل شدند و داده‌های تحقیق در قالب تحلیل مضامین مربوط به گفتمان‌ها طبقه‌بندی شدند. درنهایت، شبکه مضامین مرتبط با کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان در قالب شماتیک ترسیم شد. روش اعتبارسنجی این پژوهش توسط بازخورد حاصل از تأیید صاحب‌نظران اعمال شد؛ بر این اساس، روایی درونی (قابل قبول بودن) و روایی بیرونی (قابلیت انتقال) یافته‌ها به‌منظور تأیید اثبات یافته‌های تحقیق و میزان انتقال‌پذیری آن و همچنین قابلیت سازگاری یا اطمینان و قابلیت تأیید یا اثبات کیفیت پژوهش تأیید شد.

نتایج

براساس تحلیل تماتیک و کدبندی‌هایی که روی داده‌ها انجام گرفت، مهم‌ترین مضمون‌ها استخراج شدند که در جدول (۱) به‌عنوان مضمون سازمان‌دهنده و مضامین پایه مشخص شده‌اند.

1. Google Scholar
2. Sage
3. Science direct
4. ISI Web of Science
5. Scopus
6. Scimago
7. ISC

جدول ۱- مضامین کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان

Table 1- Themes of gender dominant stereotypes on women's sports

مضمون پایه Basic (main) themes	مضمون سازمان‌دهنده Organizing themes	مضمون فراگیر Semantic theme
<p>حفظ جذابیت‌های زنانه، لاغر و خوش‌فرم بودن، تلاش برای جذاب‌تر کردن بدن، تأکید بر ویژگی‌های زنانه، انطباق با هنجارهای سنتی (زنانگی سنتی)، تأکید بر سایر اقدامات زیبایی بدن، تمرکز و توجه به الگوهای زیبایی، تأیید و تحسین شدن توسط دیگران به‌ویژه مردان، آرمان‌های فرهنگی و تصورات اجتماعی از بدن زنانه، فشار برای به رسمیت شناخته شدن و مشروعیت دادن جامعه به فعالیت‌های زنان، تأکید بر ارزش‌های زنانه- مردانه در ورزش، توجه به تناسب جنسیتی ورزش‌ها، فشار بر ورزشکاران برای هم‌نوايي با نقش‌های جنسیتی زنانه، هویت جنسیتی زنان ورزشکار و تقابل آن با هویت ورزشی آنان</p>	<p>زنانگی ایده‌آل</p>	<p>کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان</p>
<p>پرهیز از مردانه شدن، از دست دادن هویت زنانه، ترس عبور از مرزهای قابل قبول زنانگی، تفاسیر و برداشت منفی جامعه از بدن زن ورزشکار، تقابل بین جذابیت جنسی بدن و رشد عضلانی، برچسب و انگ زدن به هویت جنسیتی زنان ورزشکار (همجنس‌گرایی)، تأکید و بزرگ‌نمایی بعد زنانگی ورزشکاران زن با القای نگاه جنسیتی، تهدید کلیشه‌ای در ورزش زنان</p>	<p>مردانگی‌گریزی</p>	
<p>تأکید بر ظرافت و خوش‌حالت بودن بدن زنان ورزشکار، عضلات بزرگ نماد مردانگی و قدرتمند بودن، اجتناب از رشد عضلانی بدن زن ورزشکار، اکراه از ماهیچه‌های بیش از حد، جذابیت جسمانی نداشتن زنان به دلیل عضلانی شدن، اخطار برای از دست دادن معیارهای زیبایی زنانه، تأکید بر هماهنگی با معیارهای زیبایی سنتی، انگ‌زنی و برچسب زدن به زنان ورزشکار، ترس از عضلانی و خشن به نظر رسیدن زنان ورزشکار</p>	<p>زمخت/عضلانی‌گریزی</p>	<p>کلیشه‌های هویت بدنی</p>
<p>بازنمایی بدن ایده‌آل زن ورزشکار، تأکید بر موزون و ظریف بودن بدن زنان ورزشکار، تشویق زنان برای شرکت در ورزش‌های نمایشی، نگاه جنسیتی به بدن زنان ورزشکار</p>	<p>هنجارهای بدنی زنانه</p>	
<p>طبقه‌بندی ورزش‌ها به زنانه و مردانه، منع زنان از شرکت فعال و حرفه‌ای در فعالیت‌های ورزشی، تأکید بر تمایل نداشتن زنان به مشارکت ورزشی، کلیشه‌ها در انواع رشته‌های مختلف ورزشی</p>	<p>کلیشه‌های مشارکت ورزشی</p>	<p>کلیشه‌های هویت ورزشی</p>
<p>مناسب ندانستن ورزش‌های پربرخورد و رقابتی برای زنان، تشویق و تأیید زنان برای شرکت در ورزش‌های نمایشی، ریتمیک و سبک</p>	<p>کلیشه‌های خاص رشته ورزشی</p>	

جدول ۱- مضامین کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان

Table 1- Themes of gender dominant stereotypes on women's sports

مضمون پایه Basic (main) themes	مضمون سازمان‌دهنده Organizing themes	مضمون فراگیر Semantic theme
مانند ژیمناستیک، باور به مناسب نبودن زنان برای شرکت در ورزش فکری مانند شطرنج		
ضعیف شمردن زنان از نظر عملکرد ورزشی، دیدگاه فرودست نسبت به ورزش زنان، در درجه دوم اهمیت قرار گرفتن توانایی جسمانی زنان نسبت به مردان، تأیید ضعف عضلانی زنان ورزشکار و حمایت نکردن از آنان برای شرکت در ورزش‌های خاص، اعتقاد بر قوی نبودن عضلات زنان ورزشکار همانند مردان ورزشکار، بی‌اهمیت دانستن تلاش‌های ورزشکاران	کلیشه‌های جنسیتی عملکردی	
تأکید بر زنانگی به جای عملکرد ورزشی، بازنمایی جنسی زنان ورزشکار در رسانه‌ها، بها ندادن و به حاشیه بردن زنان ورزشکار، کوچک شمردن و در نظر نگرفتن دستاوردهای ورزشی، فشار بر زنان ورزشکار برای توجه به جذابیت‌های بدنی خود برای جلب توجه رسانه‌ها، تبعیض جنسیتی در بازنمایی رسانه‌ای زنان، تعصب منفی در قبال زنان ورزشکار، کمبود خبرهای ورزشی زنان، پوشش خبری با جهت‌گیری‌های جنسیتی، حاکمیت ارزش‌های مردسالارانه بر فضای بازنمایی رسانه‌ای	گفتمان جنسیتی رسانه‌ها	بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی

بر اساس تحلیل مضمون داده‌های پژوهش، چهار مضمون سازمان‌دهنده کلیشه‌های مربوط به «هویت جنسیتی زنان ورزشکار»، «کلیشه‌های هویت بدنی»، «کلیشه‌های هویت ورزشی» و «بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی» در زمینه مضمون کلی (فراگیر) کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان حاصل شد که به تفکیک بررسی شده است.

تأکید بر «زنانگی ایده‌آل» و «مردانگی گریزی» مضامین پایه مربوط به مضمون (سازمان‌دهنده) «کلیشه‌های هویت جنسیتی زنان ورزشکار» بودند. دیکته کردن ویژگی‌های زنانگی آرمانی و ایده‌آل، با عباراتی نظیر اینکه «زنان باید اندام ظریف و متناسب داشته باشند» یا «زیبایی زنانه و جذابیت جنسی آن‌ها همواره باید حتی در میدان ورزش حفظ شود» تبیین‌کننده مفاهیمی مانند حفظ جذابیت‌های زنانه، لاغر و خوش‌فرم بودن، تلاش برای جذاب‌تر کردن بدن و سایر اقدامات زیبایی بدن، تأکید بر ویژگی‌های زنانه، انطباق با هنجارهای سنتی (زنانگی سنتی) و زنانگی مطلوب و ایده‌آل هستند که همگی منعکس‌کننده مضمون «زنانگی ایده‌آل» هستند. همچنین تأیید و تحسین دیگران به‌ویژه مردان، آرمان‌های فرهنگی و تصورات اجتماعی از بدن زنانه، فشار برای به رسمیت شناخته شدن و مشروعیت دادن جامعه به فعالیت‌های زنان، تأکید بر ارزش‌های زنانه-مردانه در ورزش و توجه به تناسب جنسیتی ورزش‌ها کدهایی بودند که بیشترین تکرار و تأکید را در عبارات داشتند و منعکس‌کننده

مضمون سطح بالاتر یعنی تأکید بر «زنانگی ایده‌آل» هستند که در این عبارت به‌خوبی قابل تبیین است: «بیشتر افراد جامعه به‌ویژه مردان تصور می‌کنند زن ورزشکار حرفه‌ای، ویژگی‌های هویتی خود را که به‌عنوان یک زن شناخته می‌شود، از دست داده است». «در دوومیدانی تنها زنانی موفق هستند که ویژگی‌های ظاهری زنانه (خصوصیات جسمانی زنانه) خود را از دست داده باشند».

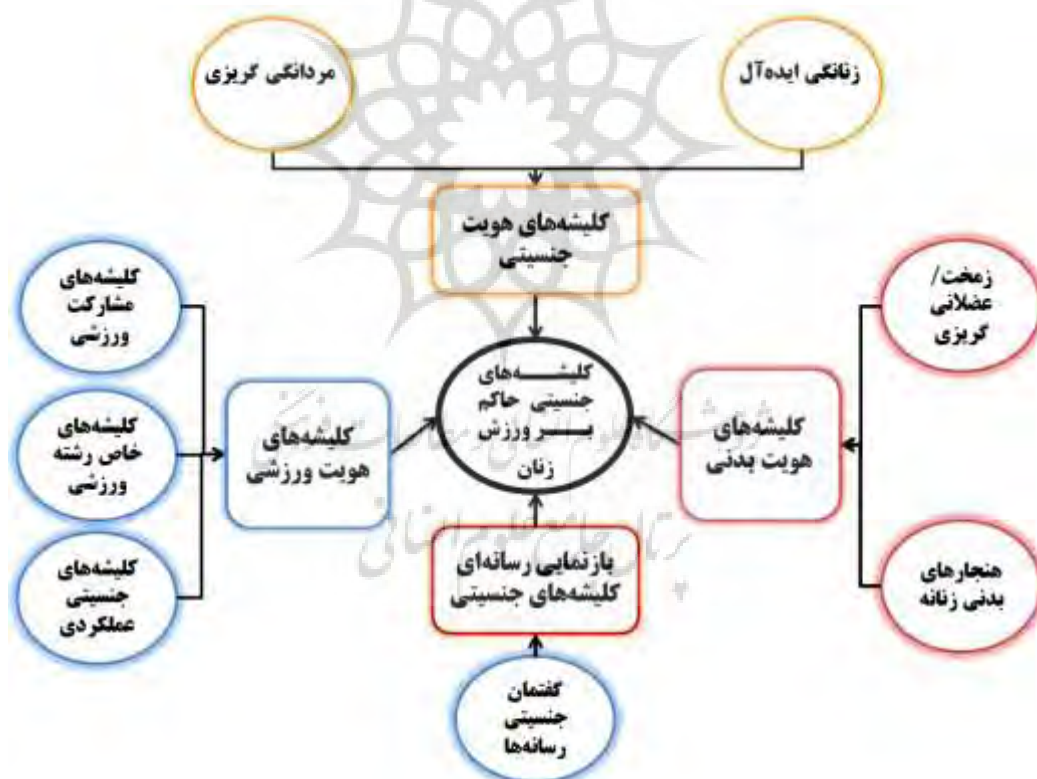
جمله‌ای مانند «زنان هویت زنانه خود را از طریق تمرین ورزشی با سطوح بالای رقابت از دست می‌دهند» یا عبارتی مانند «رابطه مستقیم بین تأثیرات تمرینات ورزشی در بدن زنان و اثر مردانه سازی آن‌ها وجود دارد» و «بدن زنان ورزشکار حرفه‌ای بیش از حد مردانه است» همگی حاکی از گفتمان‌های مسلط اجتماعی است که مفاهیمی مانند پرهیز از مردانه شدن، از دست دادن هویت زنانه، اجتناب از عضله‌سازی، عبور از مرزهای قابل قبول زنانگی، تفاسیر و برداشت منفی جامعه از بدن زن ورزشکار، تقابل بین جذابیت جنسی بدن و رشد عضلانی، برجسب و انگ زدن به هویت جنسیتی زنان ورزشکار، تأکید و بزرگ‌نمایی بعد زنانگی ورزشکاران زن با القای نگاه جنسیتی، تهدید کلیشه‌ای در ورزش زنان را در بردارد که همه مضامین استخراجی به‌طور ضمنی، به‌بازنمایی معنایی در سطح بالاتر یعنی «مردانگی‌گریزی» اشاره می‌کنند.

مضمون «کلیشه‌های هویت بدنی» به‌وسیله دو مضمون «زومت/عضلانی‌گریزی» و «هنجارهای بدنی زنانه» مشخص شد. مضمون «زومت/عضلانی‌گریزی» کدهای تأکید بر ظرافت و خوش‌حالت بودن بدن زنان ورزشکار، عضلات بزرگ نماد مردانگی و قدرتمندی، پرهیز رشد عضلانی بدن زن ورزشکار، اکراه از ماهیچه‌های بیش‌ازحد، جذابیت جسمانی نداشتن زنان به دلیل عضلانی شدن، اخطار برای از دست دادن معیارهای زیبایی زنانه، تأکید بر هماهنگی با معیارهای زیبایی سنتی، انگ زنی و برجسب زدن به زنان ورزشکار، ترس از عضلانی و خشن به نظر رسیدن زنان ورزشکار را به خود اختصاص داد. این کدها از عباراتی نظیر «بدن ایده‌آل زن ورزشکار باید رشدی هماهنگ داشته باشد و ماهیچه‌های بیش از حد نداشته باشد» یا اینکه «رشد جسمانی عضلانی زن ورزشکار جذابیت او را کم می‌کند» و «زنان ورزشکار حرفه‌ای دارای عضلات اضافی و با ظاهر نامناسب هستند» استخراج شدند. مضمون «هنجارهای بدنی زنانه» توسط مفاهیمی نظیر بازنمایی بدن ایده‌آل زن ورزشکار، تأکید بر موزون و ظریف بودن بدن زنان ورزشکار، تشویق زنان برای شرکت در ورزش‌های نمایشی، نگاه جنسیتی به بدن زنان ورزشکار بازنمایی شد. در این زمینه نتایج تحلیل مضمون بیان می‌کرد که «ورزش‌هایی مانند دوومیدانی باعث می‌شود زنان ورزشکار، بدن زنانه خیلی ظریف و زنانگی کافی نداشته باشند» یا اینکه «زنانه» که به‌طور حرفه‌ای ورزش می‌کنند، کمتر زنانه به نظر می‌رسند» و همچنین «در دوومیدانی تنها زنانی موفق هستند که ویژگی‌های (خصوصیات جسمانی زنانه) ظاهری زنانه خود را از دست داده باشند».

مضمون «کلیشه‌های هویت ورزشی» با سه مضمون «کلیشه‌های مشارکت ورزشی»، «کلیشه‌های خاص رشته ورزشی» و «کلیشه‌های جنسیتی عملکردی» مشخص شد. مضمون «کلیشه‌های مشارکت ورزشی» کدهای طبقه‌بندی ورزش‌ها به زنانه و مردانه، باور به مناسب نبودن زنان برای شرکت در ورزش، تأکید بر تمایل نداشتن زنان به مشارکت ورزشی، کلیشه‌ها در انواع رشته‌های مختلف ورزشی را به خود اختصاص داد. این کدها حاصل تحلیل جملاتی مانند «زنان به‌جای لگدزدن باید آسپزی کنند»، «ورزش زنان اصولاً جذابیت ندارد و خسته‌کننده است و خود آنان نیز تمایلی برای انجام ورزش ندارند» بودند. جملاتی مانند «فوتبال ورزش مردانه است» یا اینکه «زنان به درد بازی شطرنج نمی‌خورند» همگی مضمون «کلیشه‌های خاص رشته ورزشی» را منعکس می‌کنند که با کدهای مناسب نبودن ورزش‌های پرخورد و رقابتی برای زنان، تشویق و تأیید زنان برای شرکت در ورزش‌های نمایشی، ریتیمیک و سبک مانند ژیمناستیک، مناسب نبودن برای ورزش فکری مانند شطرنج

مشخص شد. همچنین ضعیف شمردن زنان از نظر عملکرد ورزشی، دیدگاه فرودست درباره ورزش زنان، در درجه دوم اهمیت قرار گرفتن توانایی جسمانی زنان نسبت به مردان، تأیید ضعف عضلانی زنان ورزشکار و تناسب نداشتن آنان برای شرکت در ورزش‌های خاص، اعتقاد بر قوی نبودن عضلات زنان ورزشکار به اندازه مردان ورزشکار، بی‌اهمیت دانستن تلاش‌های ورزشکاران زن کدهایی بودند که مضمون سطح بالاتر یعنی «کلیشه‌های جنسیتی عملکردی» را بازنمایی می‌کردند. این مضمون در بسیاری از عبارات مشهود بود؛ مانند «زنان در رشته‌های مختلف ورزشی نسبت به مردان ضعف جسمانی بیشتری از خود نشان می‌دهند»، «ترکیب عضله و چربی توده بدن زن باعث می‌شود که او برای دوومیدانی کمتر از مرد مناسب باشد» و «عضلات زنان ورزشکار به اندازه مردان ورزشکار قوی نیستند».

در نهایت، مضمون «بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی» توسط کدهای تأکید بر زنانگی به جای عملکرد ورزشی، بازنمایی جنسی زنان ورزشکار در رسانه‌ها، به ندادن و به حاشیه بردن زنان ورزشکار، در نظر نگرفتن دستاوردهای ورزشی، فشار بر زنان ورزشکار برای تأکید بر جذابیت‌های بدنی خود برای جلب توجه رسانه‌ها، تبعیض جنسیتی در بازنمایی رسانه‌ای زنان، تعصب منفی در قبال زنان ورزشکار، کمبودهای بارز رسانه‌ای ورزش زنان، پوشش خبری با جهت‌گیری‌های جنسیتی، حاکمیت ارزش‌های مردسالارانه بر فضای بازنمایی رسانه‌ای بازنمایی و مشخص شد. بسیاری از این کدها را می‌توان از عبارات‌های این‌چنینی استخراج کرد: «بازنمایی جنسی تصاویر زنان در دوومیدانی مهم‌تر از ارائه صرفاً ورزشی عملکرد آن‌ها است».

شکل ۱- الگوی تحلیل تماتیک کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان

Figure 1- Thematic analysis pattern of gender dominant stereotypes on women's sports

بحث و نتیجه‌گیری

براساس کدهای مستخرج از تحلیل مضمون داده‌ها، چهار مضمون کلیشه‌های هویت جنسیتی، کلیشه‌های هویت بدنی، کلیشه‌های هویت ورزشی و بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی توانستند مضمون سطح بالاتر یعنی کلیشه‌های جنسیتی حاکم بر ورزش زنان را بازنمایی و تبیین کنند.

کلیشه‌های هویت جنسیتی

«زنانگی ایده‌آل» یکی از مفاهیم اصلی حاصل از تحلیل مضمون داده‌ها بود. در واقع، امروزه زنان در بسیاری از حوزه‌های غیرورزشی رشد و موفقیت بسیاری داشته‌اند، اما همچنان در بستر ورزش و میدان مسابقه، ابتدا به‌عنوان زن و سپس به‌عنوان ورزشکار در نظر گرفته می‌شوند (ریبرن^۱ و همکاران، ۲۰۱۵، ۳۰؛ جوانی و همکاران، ۲۰۲۲). وجود باوری نظیر اینکه «زنان هویت زنانه خود را از طریق تمرین ورزشی با سطوح بالای رقابت از دست می‌دهند» همگی حاکی از گفتمان‌های مسلط اجتماعی است که بدن زن، ابژه‌ای است که باید براساس مجموعه این کلیشه‌ها و هنجارهای اجتماعی شکل گیرد و ساخته شود. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد، چگونه هویت یک زن و ویژگی‌های زنانگی او یک برساخت اجتماعی است که باورها و هنجارهای حاکم بر جامعه آن را تعریف و القا می‌کند (مک‌گانون و همکاران، ۲۰۱۸، ۱۷۰؛ اسپایس، ۲۰۱۶، ۱۰)؛ بر همین اساس نیز نقش‌های جنسیتی شکل گرفته‌اند و مختصات زنانگی و مردانگی را حتی در عرصه ورزش تعریف می‌کنند (توسلی، ۲۰۰۹، ۱۱۸)؛ از این‌رو ورزش نیز از نگرش جنسیت‌زده اجتماع تأثیر می‌پذیرد (مین، ۲۰۰۹، ۶۸). جنسیت بخش اساسی از هویت یک فرد است. براساس جنسیت افراد، مفاهیم «زنانگی و مردانگی» شکل می‌گیرد که براساس آن، ویژگی‌هایی مانند قدرت، پرخاشگری و عضلانی بودن به‌عنوان ویژگی‌های مردانه و خصلت‌های مراقبت‌کننده، ظرافت و معصومیت به‌عنوان زنانه تلقی می‌شوند (بوردو، ۲۰۲۰، ۲۱۰؛ المرز، ۲۰۱۸، ۲۷۸؛ شیلینگ، ۲۰۱۲، ۵۱)؛ از این‌رو از زنان انتظار می‌رود که براساس این هویت جنسیتی رفتار کنند. هویت جنسیتی نقش تعیین‌کننده‌ای در ابراز وجود و شکل‌گیری شخصیت دارد. بسیاری از زنان به‌ویژه در ورزش حرفه‌ای با تعارض بین هویت جنسیتی زنانه خود و هویت ورزشی‌شان روبه‌رو هستند (جنتایل و همکاران، ۲۰۱۸، ۹۸؛ بونس، ۲۰۱۳، ۸). در واقع، گویا بین زنانگی با هویت ورزشی زنان ارتباط منفی وجود دارد (هرمان و وولمایر^۲، ۲۰۱۶، ۹۶). از یک طرف، جامعه هنجارها و کلیشه‌های جنسیتی خود را به باورها و نگرش زنان تزریق می‌کند و از وی خواستار زنی با هویت زنانگی ایده‌آل است و از طرف دیگر، این زن ورزشکار برای شکل دادن به هویت ورزشی خود در عرصه ورزش همواره در تلاش است؛ عرصه‌ای که سراسر از ارزش‌های مردانگی است و به‌عنوان قلمرو خاص مردانه در نظر گرفته شده است. در نهایت، این زنان هستند که تصمیم می‌گیرند بر کدام نوع از هویت خود تأکید و تمرکز بیشتری داشته باشند و آن هویت را به‌عنوان بخشی از شخصیت یا وجود خود (خودپنداره) بپذیرند. به طور کلی، تلاش برای حفظ جذابیت‌های زنانه، تأکید بر ویژگی‌های زنانگی و انطباق با هنجارهای سنتی (زنانگی سنتی)، تشویق برای تأیید و تحسین شدن توسط دیگران به‌ویژه مردان، همگی حاکی از آن است که زنان ورزشکار برای به رسمیت شناخته شدن توسط جامعه با هجوم معیارهای زنانگی مواجه‌اند؛ معیارهایی که در صورت کسب نکردن آن‌ها، هویت جنسیتی و زنانگی آنان زیر سؤال خواهد رفت. این

1. Rayburn
2. Hermann & Vollmeyer

مفاهیم مبین مضمون اصلی حاکمیت هنجارهای مربوط به زنانگی ایده‌آل و در سطح بالاتر «کلیشه‌های هویت جنسیتی» زنان ورزشکار است.

«مردانگی‌گریزی» مضمون اصلی دیگری بود که از تحلیل مضمون داده‌ها به دست آمد. در واقع، کلیشه‌های جنسیتی و هنجارهای اجتماعی، رفتار افراد را در شرایط خاص، تجویز و از طرف دیگر ممنوع می‌کنند و براساس آن‌ها، داشتن بدن عضلانی برای زنان ورزشکار مذموم است (المرز، ۲۰۱۸، ۲۷۸؛ اورباخ، ۲۰۱۹). همچنین مجموعه‌ای از مطالعات بیان می‌کنند که ورزش هنوز حوزه‌ای مردانه تصور می‌شود (بوئیشه و همکاران، ۲۰۱۴، ۲۶۳)؛ بنابراین بسیاری از زنان با ورود و پیشرفت در ورزش با ترس از دست دادن هویت زنانه خود با برچسب‌ها و برداشت‌های منفی زیادی از طرف جامعه مواجه‌اند. بسیاری از هنجارهای حاکم در ورزش به زنان نهیب می‌دهند که از مرزهای قابل قبول زنانگی عبور نکنند و هویت مردانه به خود نگیرند (اسپایس، ۲۰۱۶، ۲۵؛ بوردو، ۲۰۲۰، ۲۱۰). زنان ورزشکار حرفه‌ای به‌ویژه با تهدید کلیشه‌ای مواجه‌اند؛ یعنی کلیشه‌های مسلط مردانگی-زنانگی در ورزش بر باورها، نگرش و در نتیجه عملکرد ورزشی آن‌ها تأثیر منفی از خود بر جای می‌گذارد (جنتایل و همکاران، ۲۰۱۸، ۱۰۰؛ پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷، ۷۹). برچسب‌هایی نظیر مردانه شدن یا همجنسگرا بودن که به زنان ورزشکار نسبت داده می‌شود، نمونه‌ای از این موضوع است که هویت زنانگی زنان ورزشکار همواره از طرف جامعه تهدید می‌شود (کاپولینو، ۲۰۲۱، ۱۵؛ کوکلی، ۲۰۱۷). یافته‌ها نشان می‌دهد، فشار بر ورزشکاران زن برای هم‌نواپی با نقش‌های جنسیتی زنانه و ایفای نقش‌های جنسیتی آنان، همگی مضامین کلیشه‌ای هستند که در حوزه ورزش زنان وجود دارد که این مفاهیم و مضامین حاصل از آن تبیین‌کننده مضمون سطح بالاتر یعنی کلیشه‌های مربوط به هویت جنسیتی زنان ورزشکار است.

کلیشه‌های هویت بدنی

زمخت/عضلانی‌گریزی، یکی از مضامین اصلی حاصل از تحلیل داده‌ها بود. بسیاری از هنجارها و کلیشه‌های جنسیتی در جامعه، بدن زنان را هدف قرار داده‌اند. از آنجاکه ورزش عرصه نمایش و بروز بدن است، زنان ورزشکار نیز از این موضوع مستثنا نیستند. یافته‌ها نشان داد، زنان ورزشکار همواره با ترس از عضلانی شدن و مردانه شدن بدن خود دست‌وپنجه نرم می‌کنند؛ این موضوع به‌حدی است که بسیاری از آنان به‌ویژه در سطح ورزش حرفه‌ای با تقابل بین بدن ورزشی و بدن ایده‌آل زنانه مواجه‌اند (بونسل، ۲۰۱۳، ۶؛ ریبرن و همکاران، ۲۰۱۵، ۲۹). همچنین محققان ادعا می‌کنند، فشار کلیشه‌های جنسیتی در ورزش بر زنان بسیار قوی‌تر از مردان است (فرناندز و همکاران، ۲۰۱۶، ۷۵؛ کارکامو و همکاران، ۲۰۲۱، ۱۹۷؛ سیزما و همکاران، ۱۹۸۸). یافته‌ها نشان داد، ورزش سرشار از عبارات کلیشه‌ای نظیر «رشد عضلانی زن ورزشکار جذابیت او را کم می‌کند» و «بدن ایده‌آل زن ورزشکار باید رشدی هماهنگ داشته باشد و ماهیچه‌های بیش از حد نداشته باشد» است که نشان می‌دهد زنان در ورزش با نگرش‌ها و باورهای جنسیتی زیادی روبه‌رو هستند (فرناندز و همکاران، ۲۰۱۶؛ چالابایف و همکاران، ۲۰۱۳؛ ریبرن و همکاران، ۲۰۱۵). انگ‌زنی و برچسب زدن به زنان ورزشکار و در نتیجه ترس و وا همه آنان از عضلانی و خشن به نظر رسیدن، نمونه‌هایی از این کلیشه‌سازی جنسیتی در ورزش زنان است (کاپولینو، ۲۰۲۱؛ بونسل، ۲۰۱۳). علاوه بر این موارد، مضامینی مانند پرهیز رشد عضلانی بدن زن ورزشکار، عضلات بزرگ نماد مردانگی و قدرتمند بودن، اکراه از

ماه‌یچه‌های بیش از حد، جذابیت جسمانی نداشتن زنان به دلیل عضلانی شدن، اخطار برای از دست دادن معیارهای زیبایی زنانه، همگی نمایانگر مضمون «زخت/عضلانی‌گریزی» و در سطح بالاتر «کلیشه‌های هویت بدنی» هستند. براساس مضمون «هنجارهای بدنی زنانه» که از نتایج تحلیل داده‌ها به دست آمد، زنان ورزشکار همواره از سوی جامعه برای تطابق خود و بدن‌هایشان با هنجارهای مقبول اجتماعی تحت‌فشارند. زنان ورزشکار همواره باید بکوشند که بدن ایده‌آل یک زن را داشته باشند؛ یعنی بدنی که موزون و خوش‌فرم باشد و ظرافت‌های خاص زنانگی خود را به نمایش بگذارد. زنان همواره تشویق و ترغیب می‌شوند که بدنی متناسب و ایده‌آل داشته باشند. وجود چنین کلیشه‌ها و هنجارهایی القا و تزریق نگاه جنسیتی به زنان و بدن آنان را در ورزش زنان به‌خوبی نشان می‌دهد. براساس همین نگاه جنسیتی و اروتیک، بسیاری از زنان برای شرکت در ورزش‌های نمایشی-موزون تشویق می‌شوند. با توجه به این موارد، همه این گفتمان‌ها و گزاره‌ها تبیین‌کننده مضمون سطح بالاتر یعنی کلیشه‌های جنسیتی مربوط به بدن هستند.

کلیشه‌های هویت ورزشی

نتایج تحلیل داده‌ها حاصل از تحلیل مضامین نشان داد، کلیشه‌های جنسیتی در ورزش زنان علاوه بر بدن و هویت جنسیتی آنان، عملکرد ورزشی آنان را نیز هدف قرار می‌دهند. کلیشه‌های جنسیتی در زمینه هویت ورزشی زنان به سه مضمون اصلی «کلیشه‌های مشارکت ورزشی»، «کلیشه‌های خاص رشته ورزشی» و «کلیشه‌های جنسیتی عملکردی» ختم شد. در زمینه مضمون اول، نتیجه تحلیل داده‌ها نشان داد، مشارکت ورزشی زنان به‌ویژه در ورزش حرفه‌ای و قهرمانی با موانع فرهنگی-اجتماعی و کلیشه‌های زیادی روبه‌رو است. از نظر عموم افراد، حتی مشارکت ورزشی برای زنان مناسب نیست و از سوی جامعه حمایت نمی‌شود. دلیل اصلی برای سرپوش نهادن و توجیه این نبود حمایت فرهنگی، تمایل نداشتن زنان به مشارکت ورزشی است (پلازا و بوئیشه، ۲۰۱۷). در واقع، ورزش از مردمحورترین نهادهای اجتماعی است که توسط مردان و برای مردان ساخته شده است (کاپولینو، ۲۰۲۱؛ حسینی، ۲۰۱۹). مشارکت ورزشی عموماً فعالیت مردانه در نظر گرفته می‌شود و ظاهراً فضای بیشتری را برای مردان در ورزش‌هایی فراهم می‌کند که در آن شرکت مردان از نظر اجتماعی قابل قبول است. این موضوع را به‌خوبی می‌توان در عباراتی مانند «زنان به‌جای لگزدن باید آشپزی کنند» و «ورزش زنان اصولاً جذابیت ندارد و خسته‌کننده است و خود آنان نیز تمایلی به انجام ورزش ندارند» به‌وضوح مشاهده کرد (هرمان و ولمایر، ۲۰۱۶، ۹۶).

از طرف دیگر، علاوه بر کلیشه‌های عمومی عملکردی، در رابطه با مضمون دوم باید بیان کرد، «کلیشه‌های جنسیتی خاص» به ورزش‌های خاصی پیوند دارد؛ بر این اساس، زنان به‌طور خاص از یک‌سری ورزش‌ها منع می‌شوند. بازدارندگی دختران از ورود به ورزش‌هایی که دارای ویژگی‌های به‌اصطلاح زنانه نیستند، از کودکی شروع می‌شود (بوردو، ۲۰۲۰؛ حسینی، ۲۰۱۹، ۵). در واقع، طبقه‌بندی ورزش‌ها به زنانه و مردانه، خود گواه محکمی برای این کلیشه‌سازی‌ها است و فقط تعداد کمی از ورزش‌ها به‌عنوان زنانه دیده می‌شوند (پلازا و همکاران، ۲۰۱۷). براساس این کلیشه‌ها، زنان برای شرکت در ورزش‌های پربرخورد و رقابتی مانند فوتبال حمایت نمی‌شوند؛ در حالی که برای شرکت در ورزش‌های نمایشی، ریتیمیک و سبک مانند ژیمناستیک، تشویق و ترغیب می‌شوند (کارکامو و همکاران، ۲۰۲۱، ۱۹۸؛ جنتایل و همکاران، ۲۰۱۸). نمونه بارز این موضوع، تلقی عموم از فوتبال به‌عنوان ورزش صرفاً مردانه است و ورزشی که زنان حق ورود به آن را نداشتند. همچنین، علاوه بر دو کلیشه مذکور، کلیشه غالب دیگر در زمینه ورزش زنان، «ضعف عملکردی زنان در ورزش» است. از آنجاکه مفهوم قدرت و عضلانی بودن

همواره به مردانگی نسبت داده شده است، زنان به عنوان موجودات ضعیف و کم توان در نظر گرفته می شوند و دیدگاه فرودست درباره ورزش زنان همواره جاری است؛ بر این اساس، کلیشه‌هایی نظیر تأکید بیش از اندازه بر تمایزات جسمانی زن و مرد و باور به بالا بودن سطح توانایی جسمی مردان در این زمینه شکل می‌گیرند و بازتولید می‌شوند.

«بازنمایی رسانه‌ای کلیشه‌های جنسیتی» آخرین مضمون اصلی کلیشه‌های ورزش زنان بود. هیچ تردیدی نیست که امروزه رسانه و ورزش پیوندی تنگاتنگ و رابطه ناگسستنی با یکدیگر دارند. علاوه بر این، موضوع «زن و رسانه‌ها» از اصلی‌ترین مباحث مدنظر بسیاری از اندیشمندان، جامعه‌شناسان و به پژوهشگران مسائل حوزه زنان است (بوردو، ۲۰۲۰؛ کوکلی، ۲۰۱۷، وودز، ۲۰۱۶)؛ با وجود این، نتایج تحلیل تماتیک داده‌ها نشان می‌دهد، به‌رغم دستاوردها و تلاش‌های درخور توجه زنان به‌ویژه بانوان ایرانی، بازنمایی رسانه‌ها در ورزش همچنان دستخوش کلیشه‌های جنسیتی است. در این زمینه یافته‌ها نشان داد، بازنمایی جنسی تصاویر زنان بسیار مهم‌تر از نمایش عملکرد ورزشی آن‌ها است. ورزش زنان برخلاف مردان تحت تأثیر جهت‌گیری‌های جنسیتی قرار دارد؛ از این رو تمرکز رسانه‌ها بر ویژگی‌های زنانگی، جذابیت‌های بدنی و بازنمایی جنسی زنان ورزشکار بیش از توانایی‌ها و عملکرد ورزشی آنان است. در محتوای اخبار، اموری مانند تشویق‌ها، رقابت‌های داخلی و گزارش‌های خبری به زنان تعلق دارد و بیشترین میزان اخبار انتقادی-تحلیلی و خبرهای رقابت‌های خارجی به مردان تعلق دارد، در واقع، جهت‌گیری مثبت اخبار ورزشی زنان بیش از مردان است. این موضوع نشان می‌دهد، مدیران نشریات، اخبار ورزشی را به شکلی مدیریت می‌کنند که تصویر کلیشه‌ای پذیرفته‌شده از زن به عنوان موجودی دور از خشونت و دارای ظرافت و ویژگی‌های زنانه یعنی مبتنی بر هنجارهای زنانگی سنتی، در اذهان اعضای جامعه ثابت بماند (لیسک، ۲۰۱۰، ۲).

در زمینه این مضمون، نتایج تحلیل تماتیک داده‌ها، کلیشه‌های جنسیتی با مضامینی نظیر بها ندادن و به حاشیه بردن زنان ورزشکار، در نظر نگرفتن دستاوردهای ورزشی آنان، فشار بر زنان ورزشکار برای جلب توجه رسانه‌ها را شناسایی کرد. همچنین نتایج داده‌ها در زمینه این کلیشه‌های جنسیتی، نشان‌دهنده تبعیض جنسیتی در بازنمایی رسانه‌ای زنان ورزشکار و تعصب منفی درباره زنان ورزشکار است. در این زمینه، کمبود خبرهای ورزشی زنان، کیفیت نامناسب اخبار و پوشش خبری با جهت‌گیری‌های جنسیتی، به‌خوبی حاکمیت ارزش‌های مردسالارانه و شکاف جنسیتی حاکم بر فضای بازنمایی رسانه‌ای را آشکار کردند. طی دهه‌های اخیر، مشارکت دختران جوان در ورزش افزایش یافته است، اما همچنان رسانه‌های ورزشی با پیروی از کلیشه‌های جنسیتی موجود و همچنین دامن زدن به این تفکرات قالبی، تمایل به نادیده گرفتن یا به حاشیه راندن ورزش بانوان دارند. درحقیقت، ورزش در تلویزیون و دیگر رسانه‌های گروهی، صرفاً مقوله‌ای مردانه است و در آن جنسیت خاصی مدنظر است (قاسمی و همکاران، ۲۰۱۳، ۲۴).

ایدئولوژی جنسیتی و به دنبال آن کلیشه‌ها و نقش‌های جنسیتی، به طور کامل به فرهنگ وابسته‌اند و بسیار متنوع‌اند. در هر فرهنگی درک مخصوصی از نقش‌ها، قواعد حاکم بر آن و رفتار جنسیتی وجود دارد (المرز، ۲۰۱۸، ۲۸۰؛ توسلی و ابراهیمی، ۲۰۱۶، ۵). در واقع، تعاریف زنانگی و مردانگی براساس باورهای یک جامعه شکل گرفته، به‌مرور بازتولید شده است و عادی و طبیعی جلوه می‌کند؛ به این ترتیب، با ایفای نقش‌های جنسیتی سنتی، این تعاریف از زنانگی و مردانگی در جای خود باقی می‌ماند و از مرزهای زنانگی و مردانگی سنتی پذیرفته‌شده از سوی جامعه، محافظت می‌شود. این گفتمان‌ها آن قدر طبیعی به

1. Woods
2. Lisec

نظر می‌رسند که به‌ندرت نقد می‌شوند. از طرف دیگر، کلیشه‌های جنسیتی در ورزش مانند سدی محکم در مقابل پیشرفت افراد به‌ویژه زنان عمل می‌کنند. سال‌ها است که کلیشه‌های رایج جنسیتی، مجال بروز و ظهور توانایی‌ها و پذیرش نقش‌های اجتماعی متفاوت را از انسان دریغ کرده‌اند و اگرچه تلاش‌های بسیاری برای رفع این موانع صورت گرفته است، هنوز فاصله بسیاری تا احقاق حقوق افراد براساس توانمندی‌ها و خواسته‌هایشان بر پایه جنسیت آن‌ها وجود دارد (باتلر و دیپ، ۲۰۱۸، ۱۳۸؛ توسلی و ابراهیمی، ۲۰۱۶)؛ از این‌رو چنین تعاریفی باید پویاتر و مرزهای جنسیتی وسیع و بازتر شود و تعاریف زنانگی تعدیل و وسعت داده شود (مک‌گانون و همکاران، ۲۰۱۸، ۱۶۹). زنان برای رهایی از این محدودیت‌های جنسیتی که مانند پيله‌ای به دور توانایی‌های ورزشی آنان پیچیده شده است، باید به این کلیشه‌ها عمل نکنند و نه تنها زنانگی خود، بلکه زنانگی ایده‌آل را نیز زیر سؤال ببرند (حسینی، ۲۰۱۹، ۵). روند کنونی جامعه نشان می‌دهد، زنان توانایی حضور در ورزش‌های مردانه مانند فوتبال را دارند. مردانه شدن ورزش به‌خصوص فوتبال، معیارهای عدالت و برابری را زیر سؤال برده است و نابرابری جنسیتی در این ورزش بسیار مشهود است (توسلی و ابراهیمی، ۲۰۱۶، ۳). از طرف دیگر، تحقیقات بیان می‌کنند که کلیشه‌های جنسیتی ثابت و همیشگی نیستند؛ بلکه در طول زمان تغییر یافته‌اند. پیشرفت‌های زنان در ورزش نشان می‌دهد، زنان با افزایش توانمندی و بروز عاملیت از خود، می‌توانند قلمروهای مردانه ورزش را فتح کنند. به عقیده بسیاری از صاحب‌نظران، زنان در طول تاریخ همواره از منابع کمیاب مانند پول و درآمد و اعتبار و قدرت به‌دور نگه داشته شده‌اند و در موقعیتی فرودست قرار گرفته‌اند؛ از این‌رو در جامعه و به تبع آن در ورزش، هنوز به طور کامل برابری ایجاد نشده است و برابری جنسیتی توده مردم را در برنگرفته است؛ چراکه راه طولانی برای ایجاد این تعادل جنسیتی پیش‌رو است (حسینی، ۲۰۱۹، ۵).

در گذشته به دلیل حاکمیت کلیشه‌های جنسیتی و گفتمان‌های مردسالارانه، زنان اصولاً مجال و عرصه‌ای برای نشان دادن علاقه واقعی خود نداشتند، ولی این کلیشه‌ها در حال حاضر رنگ باخته‌اند و زنان هم توانسته‌اند علاقه واقعی خود را پیدا کنند و به‌سوی آن گام بردارند. ورزش اساساً دارای ماهیت جنسیتی است و در بطن آن تفکیک جنسیتی وجود دارد، اما علاقه زنان به ورزش به‌ویژه ورزش‌هایی مانند فوتبال و بدن‌سازی منجر به شکسته شدن کلیشه‌های جنسیتی و ایجاد تعادل جنسیتی شده است. زنان به‌مرور توانسته‌اند به‌صنعتی مانند فوتبال که تاکنون مردانه تلقی شده است، راه یابند. حرکت زنان و محبوبیت روزافزون ورزش‌های مردانه نزد زنان، راه را برای آنان هموارتر خواهد کرد؛ از این‌رو به‌منظور آگاه‌سازی زنان و بسیاری از ذی‌نفعان با کلیشه‌های جنسیتی، لزوم انجام این پژوهش‌ها بیش از پیش خواهد شد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود، پژوهش‌هایی در زمینه ارائه راهکارها و فرایندهایی مبتنی بر رفع و کاهش این کلیشه‌ها و هنجارهای جنسیتی صورت گیرد؛ پژوهش‌هایی که نه تنها از لحاظ کمی، بلکه براساس تجربه زیسته ورزشکاران زن ایرانی نیز باشند و همچنین بتوانند به‌طور عمیق، مسائل، محدودیت‌ها و چالش‌های زنان ورزشکار را در زمینه این هنجارها و ایدئولوژی‌های جنسیتی از دیدگاه خود آنان بازنمایی نمایند. همچنین براساس نتایج پژوهش، نقش دولت‌مردان، رسانه‌ها، سایر مسئولان و افرا دارای نفوذ در جهت کاستن و رفع این کلیشه‌ها و آثار سوء آن‌ها بر ورزش زنان، کاملاً آشکار است؛ از این‌رو باید طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌های سازمان‌یافته و مدونی با هدف توان‌افزایی بیشتر ورزش زنان در دستور کار برنامه‌های توسعه‌ای کشور قرار گیرد.

پیام مقاله

پیشرفت‌های زیادی در ورزش زنان حاصل شده است، اما هنوز پیش‌داوری‌ها و گفتمان‌های تبعیض‌آمیز زیادی مانند تفکرات قالبی و کلیشه‌های جنسیتی وجود دارد که زنان را از رسیدن به اهداف ایده‌آل در ورزش منع می‌کند. با وجود حاکمیت کلیشه‌های جنسیتی و گفتمان‌های مردسالارانه در ابعاد مختلف، این کلیشه‌های جنسیتی در ورزش به مرور در حال رنگ‌باختن هستند. درحقیقت، دستاوردهای زنان در ورزش تا به امروز نشان داده است که ورزش زنان این ظرفیت را دارد که زنان ورزشکار موفق را به نمایش بگذارد؛ بنابراین با انجام چنین پژوهش‌هایی شاید بتوان بر جنبه‌های سیستماتیک مانند باورهای جنسیتی جامعه در مورد زنان و در نتیجه در آینده بر سیاست‌های ورزشی زنان تأثیر مثبت گذاشت.

ملاحظات اخلاقی

همه حقوق و دستورالعمل‌های اخلاقی در مقاله حاضر به صورت علمی و مدون رعایت شده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان مقاله حاضر، در تدوین پژوهش، میزان مشارکت یکسان و برابر داشتند.

تعارض منافع

پژوهش حاضر به هیچ وجه دارای تضاد منافع نیست.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در انجام پژوهش ما را یاری نمودند، سپاسگزاریم.

منابع

1. Abedi Ja'fari, H., Taslimi, M., Faghihi, A., & Sheikhzade, M. (2011). Thematic analysis and thematic networks: A simple and efficient method for exploring patterns embedded in qualitative data Municipalities). *Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198. <https://doi.org/10.30497/smt.2011.163>. [In Persian].
2. Boiché, J., Plaza, M., Chalabaev, A., Guillet-Descas, E., & Sarrazin, P. (2014). Social antecedents and consequences of gender-sport stereotypes during adolescence. *Psychology of Women Quarterly*, 38(2), 259-274. <https://doi.org/10.1177/0361684313505844>.
3. Bordo, S. R. (2020). The body and the reproduction of femininity: A feminist appropriation of Foucault. In *The new social theory reader* (pp. 207-218). London: Routledge.
4. Bunsell, T. (2013). *Strong and Hard Women: An ethnography of female bodybuilding*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203104750>.
5. Butler, J., & Deeb, T. (2018). Performative acts and gender constitution: An essay on phenomenology and feminist theory. *Omran For social sciences*, 7(25), 127-141.
6. Capolino, G. (2021). How gender stereotypes influence men's and women's sports.
7. Cárcamo, C., Moreno, A., & Del Barrio, C. (2021). Girls do not sweat: the development of gender stereotypes in physical education in primary school. *Human Arenas*, 4(2), 196-217. <https://doi.org/10.1007/s42087-020-00118-6>.

8. Chalabaev, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J., & Clément-Guillotin, C. (2013). The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(2), 136-144. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2012.10.005>.
9. Coakly, J. (2017). *Sport in Society: Issues and controversies* (12th Edition). United States: Graw Hill Publication.
10. Csizma, K. A., Wittig, A. F., & Schurr, K. T. (1988). Sport stereotypes and gender. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 62-74. <https://doi.org/10.1123/jsep.10.1.62>.
11. Delavar, A. (2009). Qualitative methodology. *Strategy Magazine*, 19 (54). <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10283102.1389.18.1.11.6>.
12. Ellemers, N. (2018). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, 275-298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>.
13. Fernandez, C. R., BETANCUR, J. O., & de la Cuadra, J. P. (2016). Athletic body stereotypes in the academic training of students in the physical activity and sport sciences. *Journal of Human Sport and Exercise*, 11(1), 74-88. <https://doi.org/10.14198/JHSE.2016.111.06>.
14. Gentile, A., Boca, S., & Giammusso, I. (2018). 'You play like a Woman!' Effects of gender stereotype threat on Women's performance in physical and sport activities: A meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 39, 95-103. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.07.013>.
15. Ghasemi, H., Farahani, A., Shakarami, Z., Hoseini, S. (2013). Content analysis of sports programs with emphasis on state television coverage of women's sport. *Communication Management in Sport Media*, 1(2), 23-30. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23455578.1392.1.2.3.1>. [In Persian].
16. Hermann, J. M., & Vollmeyer, R. (2016). "Girls should cook, rather than kick!"—Female soccer players under stereotype threat. *Psychology of Sport and Exercise*, 26, 94-101. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.psychsport.2016.06.010>.
17. Hosseini, P. (2019). Stereotypes of sexual and gender identity: dualities of male and female, feminine and masculine, femininity and masculinity in Iranian women's sports. *Azadi Andisheh Magazine*, 7, 220-250. [In Persian].
18. Javani, V., Aghajani, F., & Alemi, M. (2022). The impact of media on gender stereotypes in women's sports. *Journal of Woman in Culture Arts*, 14(1), 57-72. <https://doi.org/10.22059/jwica.2022.332840.1701>. [In Persian].
19. Lisec, J. P. S. (2010). *Gender inequality in the new millennium: A narrative analysis of WNBA representations in the New Media* (Doctoral dissertation). Miami University.
20. McGannon, K. R., Schinke, R. J., Ge, Y., & Blodgett, A. T. (2019). Negotiating gender and sexuality: A qualitative study of elite women boxer intersecting identities and sport psychology implications. *Journal of Applied Sport Psychology*, 31(2), 168-186. <https://doi.org/10.1080/10413200.2017.1421593>.
21. Meân, L. J. (2010). Making masculinity and framing femininity. *Examining identity in sports media*, 65-87. <https://doi.org/10.4135/9781452274904.n4>.
22. Mohammadpour, A. (2009). Qualitative data analysis: Procedures and models. *Journal of anthropology*, 1, 127-160. [In Persian].
23. Orbach, S. (2019) *Bodies*. 2nd ed. London:
24. Plaza, M., & Boiché, J. (2017). Gender stereotypes, self, and sport dropout: a one-year prospective study in adolescents. *Movement & Sport Sciences-Science & Motricité*, (96), 75-84. <https://doi.org/10.1051/sm/2017018>.
25. Plaza, M., Boiché, J., Brunel, L., & Ruchaud, F. (2017). Sport= male... But not all sports: Investigating the gender stereotypes of sport activities at the explicit and implicit levels. *Sex roles*, 76, 202-217. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0650-x>.
26. Rayburn, B., Chen, S., & Phillips, C. (2015). Female college athletes' perceptions on gender stereotypes and discrimination in collegiate athletics. *International Journal of Business and Social Science*, 6(5), 28-36.

27. Sanguinetti, C., Lee, A., & Nelson, J. (1985). Reliability estimates and age and gender comparisons of expectation of success in sex-typed activities. *Journal of Sport Psychology*, 7, 379-388. <https://doi.org/10.1123/jsp.7.4.379>
28. Shilling, C. (2012). *The body and social theory*. London: Sage.
29. Spice, R. C. (2016). *Strong is the new slim: A study of the body and gender amongst female free weights users* (Master's thesis). University of Stirling.
30. Tavassoli A. Z. (2009). A comparative study of the reproduction and redefinition of gender identity in female martial arts champions. *Journal of Sociological Studies*, 17(37), 115-144. [In Persian].
31. Tavassoli, A. Z., Ebrahimi, S. (2016). Gender moderation and football. Paper presented at the National Temperance Conference, January 29. [In Persian].
32. Wheaton, B., & Tomlinson, A. (1998). The changing gender order in sport? The case of windsurfing subcultures. *Journal of Sport and Social Issues*, 22(3), 252-274. <https://doi.org/10.1177/019372398022003003>.
33. Woods, R. B. (2016). *Social issues in sport*. USA: Human Kinetics.
34. yousefvand, S., karevani, A., & raisi, S. (2020). From resistance to accepting gender stereotypes among Baloch girls. *Sociology of Culture and Art*, 2(4), 1-21. [In Persian].

